

ORTA DOĞU JEOPOLİTİĞİ MIDDLE EAST GEOPOLITICS

Editörler

Prof. Dr. Hasret Çomak

Doç. Dr. Burak Şakir Şeker

Doç. Dr. Mehlika Özlem Ultan

ORTA DOĞU JEOPOLİTİĞİ - MIDDLE EAST GEOPOLITICS
Editörler: Prof. Dr. Hasret Çomak - Doç. Dr. Burak Şakir Şeker
Doç. Dr. Mehlika Özlem Ultan

Yayın No. 4495
Uluslararası İlişkiler No. 205
ISBN: 978-625-427-574-6
E-ISBN: 978-625-427-574-6
Basım Sayısı: 1. Basım, Aralık 2022

© Copyright 2022, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO. 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Yayınevinin yazılı izni olmaksızın kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik
ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.
Nobel Akademik Yayıncılık, 2011 yılından beri "tanınmış uluslararası yayınevi" statüsündedir.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Samet Tekin -samet@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Emre Gürbüz -emregurbuz@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Sezai Özden -sezai@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Çomak, Hasret., Şeker, Burak Şakir., Ultan, Mehlika Özlem.
Orta Doğu Jeopolitiği - Middle East Geopolitics /
Editörler: Hasret Çomak - Burak Şakir Şeker - Mehlika Özlem Ultan
1. Basım, XII + 432 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, izin yok.
ISBN: 978-625-427-574-6
E-ISBN: 978-625-427-574-6s
1. Orta Doğu 2. Jeopolitik 3. Güvenlik 4. Enerji

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı Mah. 2465 Sok. Oto Sanayi Sitesi No. 7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
Sipariş: siparis@nobelyayin.com- **E-Satış:** www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com
www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa, Kırmızı Kedi, Arkadaş, D&R, Dost, Kika, Kitapsan, Nezih, Odak, Pandora, Prefix, Remzi

Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi / Sertifika No. 46519
Beytepe Köy Yolu No. 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

BÖLÜM YAZARLARI

1. BÖLÜM ORTA DOĞU SİYASİ VE DİPLOMASİ TARİHİ

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ ABD DIŞ POLİTİKASINDA ORTA DOĞU

Sibel Kavuncu - Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, skavuncu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9465-3648.

SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA ORTA DOĞU TARİHİNİ ANLAMAK

Doç. Dr. Emine Kılıçaslan - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Meslek Yüksekokulu, Görsel İşitsel Teknikler Bölümü, emine.kilicaslan@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4226-9409.

BİTMEYEN PARÇALANMA: ORTA DOĞU

Özkan Gönül - Doktora Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, ozkangonul24@gmail.com
Canan Orhan Gönül - Dr, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, cananorhangonul@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-0223-3433.

2. BÖLÜM TÜRKİYE'NİN ORTA DOĞU POLİTİKASI VE ORTA DOĞU'NUN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

POLITICAL HISTORY OF IRAN AND DYNAMIC NATURE OF TURKISH-IRANIAN RELATIONS

Burak Şakir Şeker - Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, ORCID: 0000-0002-8536-1790.

TÜRKİYE VE İRAN'DAKİ KÜRT HAREKETLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Muhammet Fatih Özkan - Arş. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, m.f-ozkan@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2999-3793.

THE EFFECTS OF DISORDER AND INSURGENCIES IN SYRIA ON RELATIONS WITH TURKEY:HUMANITARIAN PERSPECTIVE

Burak Şakir Şeker - Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, ORCID: 0000-0002-8536-1790.

Hasret Çomak - Professor, Istanbul Kent University, hasret.comak@kent.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-5162-5260

SURİYE İÇ SAVAŞI DÖNEMİ TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ: İNŞACI BİR OKUMA

İdris Turan - Dr. Öğr. Üyesi, turan.idris@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8184-0110.

ORTA DOĞU'NUN YAPISI VE GELİŞİMİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE

Hüseyin Çelik - Prof. Dr. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, hucelik@gmail.com, ORCID :0000-0001-9375-9320.

ORTA DOĞU'DAN GÖÇ VE METAFOR OLARAK DENİZ: AVCILAR'DA SURIYELİLER

Hatice Yaprak Civelek - Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümü, haticeyaprakcivelek@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5551-4696.

Gülden Gül - Sosyolog, Öğretmen. Millî Eğitim Bakanlığı. Avcılar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

3. BÖLÜM

KÜRESEL VE BÖLGE DIŞI AKTÖRLERİN ORTA DOĞU POLİTİKALARI VE STRATEJİLERİ

RUSYA FEDERASYONU'NUN SURIYE İÇ SAVAŞINDAKİ ROLÜ

Ahmet Sapmaz - Dr., ahmet_sapmaz@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-0858-9000.

ORTA DOĞU JEOPOLİTİĞİNDE ABD-ÇİN REKABETİ: POLİTİK VE STRATEJİK YAKLAŞIMLAR

Emirhan Kaya - Arş. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, emirhankaya@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9034-6598.

Murat Yorulmaz - Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Havsa MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, muratyorulmaz2288@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3664-0451.

ORTA DOĞU'DA DENGE ARAYIŞLARI: ÇİN-RUSYA-ABD

Ferdi Güçyetmez - Öğretim Görevlisi, İsviçre, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, ferdigucyetmez26@gmail.com ORCID: 0000-0003-1204-2606.

Sina Kısacık - Dr. Öğr. Üyesi., Kıbrıs Bilim Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, sinakisacik@csu.edu.tr, sina1979@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3603-6510.

ORTA DOĞU YENİ HEGEMONİK GÜCÜNÜ ARIYOR?

Fahri Erenel - Doç. Dr., İstinye Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ferenel@istinye.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8943-7265.

SURIYE İÇ SAVAŞI KÜRESEL VE BÖLGESEL GÜÇLER

Oğuz Taner Hacifazlıoğlu - Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi, oguz-taner@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2096-1680

AVRUPA KOMŞULUK POLİTİKASI EKSENİNDE AVRUPA BİRLİĞİ ORTA DOĞU İLİŞKİLERİ

Ferda Özer - Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. ferdaoozerr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1269-763X.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN NORMATİF KİMLİĞİNİN SINANMA YERİ OLARAK ORTA DOĞU

İrem Nart - Arş. Gör. Kocaeli Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, irem.nart@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0695-6068.

4. BÖLÜM ORTA DOĞU'DA ENERJİ VE EKONOMİ POLİTİK

ORTA DOĞU'NUN EKONOMİ POLİTİĞİ

Mesut Şöhret - Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sohretmesut@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-4052-9286.

KÜRESEL ENERJİ GEÇİŞİNİN ORTA DOĞU VE KUZAY AFRIKA'DAKİ JEOPOLİTİK VE JEOEKONOMİK ETKİLERİ

Sina Kısacık - Dr. Öğr. Üyesi., Kıbrıs Bilim Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, sinakisacik@csu.edu.tr, sina1979@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3603-6510.

Murat Yorulmaz - Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Havsa MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, muratyorulmaz2288@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3664-0451.

İKLİM KRİZİ VE ORTA DOĞU'DA HİDROPOLİTİK GERGINLIK: GOLAN TEPELERİ ÖRNEĞİ

Hulusi Ekber Kaya - Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, hekberkaya@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2097-7893.

ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN ORTA DOĞU POLİTİKASI

Doğan Şafak Polat - Doç. Dr., dpolat@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0786-1789.

DENİZ ULAŞTIRMA İŞLETME MÜHENDİSLİĞİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE-İSRAİL ENERJİ DİPLOMASİSİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Murat Koray - Dr. Öğr. Üyesi, Piri Reis Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, nmkoray@pirireis.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7859-1184.

5. BÖLÜM ORTA DOĞU GÜVENLİĞİNE YÖNELİK YENİ GELİŞMELER

ORTA DOĞU GÜVENLİĞİNDE ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN ÖNEMİ

Serdal İlbaş - Bursa Uludağ Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/ Uluslararası İlişkiler Bölümü/Orta Doğu Çalışmaları Doktora Öğrencisi, ilbasserdal@gmail.com.

ORTA DOĞU'DAKİ TERÖRİST ÖRGÜTLERİN AFRIKA'YA ETKİSİ

Huriye Yıldırım Çınar - Dr., TASAM Afrika Enstitüsü Eş-Direktörü, yildirim.huriye@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3052-617X.

İŞİD'İN OLUŞUMUNDA VE VARLIĞI SÜRDÜRMESEİNDEKİ SİYASİ, EKONOMİK, ASKERİ VE İDEOLOJİK FAKTÖRLER

Oğuz Taner Hacifazlıoğlu - Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi, oguz-taner@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2096-1680

ORTA DOĞU'DA BİR GÜÇ UNSURU OLARAK SU, DENİZLER VE MAVİ VATAN

Cihat Yayı - Müstafi Tümamiral Doç. Dr., Türk Denizcilik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TÜRK DEGS), cihatyayci@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3541-4804.

Selen Akan - Doktora Öğrencisi, Türk Denizcilik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (TÜRK DEGS), selenakan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6120-9455.

ÇİN'İN ORTA DOĞU POLİTİKASININ JEOPOLİTİK ETKİLERİ

Mesut Şöhret - Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sohretmesut@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-4052-9286

ÖN SÖZ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "Orta Doğu" (Middle East / Moyen Orient / eş-Şarku'l-Evsat) kavramı ilk defa Amerikan deniz tarihçisi ve stratejisti Alfred Thayer Mahan tarafından 1902 yılında, *National Review*'de yayımlanan "The Persian Gulf and International Relations" başlıklı yazısında kullanılmıştır. Bu yazıda Orta Doğu, Arabistan ile Hindistan arasındaki bölgeyi ifade etmektedir.

Basra Körfezi'nin stratejik önemi ile bölgede Alman İmparatorluğu, İngiltere ve Rusya'nın nüfuz mücadelelerini yazısında anlatmaya çalışan A. T. Mahan, "Orta Doğu" (Middle East) kavramını jeostratejik içerikte ve Süveyş'ten Singapur'a kadar uzanan deniz yolunun bir bölümünü anlatan bir bölge için kullanmıştır.

Orta Doğu kavramının Türkiye, İran, Mezopotamya, Arap Yarımadası, Körfez ülkeleri ile Mısır'ı kapsayacak şekilde dar anlamda kullanılmasının daha doğru olacağı açıktır.

Orta Doğu sadece bugün değil, tarihin her döneminde politik, stratejik, kültürel, ekonomik ve genel dengeler açısından insanlığın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu bölge, medeniyetlerin doğuşunda en büyük katkıyı sağlamıştır. Bölge, medeniyetlerin beşiği olmuş, medeniyetlerin yayılmasında bir tür kavşak ve intikal noktası olarak rol oynamıştır.

Doğu ile Batı'nın buluştuğu bir kavşak noktası olan Orta Doğu, sadece doğal kaynakların ve ticari malların aktarıldığı bir yer değil, aynı zamanda inançların, kültürlerin ve medeniyetlerin birbiriyle kavuştuğu ve aktarıldığı bir geçiş noktası olmuştur.

Orta Doğu, Sanayi Devrimi'yle geriye düşen etkin rolünü bölgede petrolün ve doğal gazın bulunması ile yeniden elde etmiştir. Dünya egemenliğine yönelik aktörler öncelikle bu bölgede kontrolü tesis etmeyi hedef almışlardır. Küresel ve bölgesel aktörler, Orta Doğu ile yakından ilgilenmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde İngiltere ve Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği bu bölgede etkin bir rol oynamaya ve egemenlik alanlarını genişletmeye yönelmişlerdir. Orta Doğu'nun jeopolitik yapısı ve özellikleri, bölgenin dünya politikasındaki yerini ve önemini korumakta ve güçlendirmektedir. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği merkezî noktada bulunmaktadır.

Orta Doğu 19'uncu yüzyılda

- Rusya'nın sıcak denizlere inebilmesi için kuzey-güney hareketlerini sağlayabilmek,
- Sömürgecilik hareketleriyle birlikte İngiltere'nin Asya'daki sömürgeleriyle ekonomik ve ticari menfaatlerini güven altına almak,

- Fransa'nın sömürgecilik yarışında yeni alanlar elde etmek ve mevcutlarını güçlendirmek,
- Almanya'nın henüz sömürgeleştirilmemiş bu bölgede stratejik yatırımlarla nüfuz alanlarını genişletmek,
- Yine Almanya'nın uluslararası ilişkilerde rakibi İngiltere'nin gücünü kontrol edebilmek

için jeopolitik üstünlük sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu 19'uncu yüzyıla kadar bölge dışı aktörlerin etkisi sınırlı kalırken Osmanlı gücünün zayıflamaya başlamasıyla Orta Doğu üzerindeki küresel aktörlerin strateji ve politikaları etkili olmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş Dönemi'nde Orta Doğu bölgesinin jeopolitik ve jeoekonomik önemi uluslararası rekabetin ve çatışmanın dinamiğini oluşturmuştur. Küresel aktörlerin çatışma alanlarından biri olarak öne çıkan bölge üzerinde egemenlik kurmak isteyen Amerika Birleşik Devletleri ile sıcak denizlere inmeye çalışan Sovyetler Birliği arasındaki rekabet bölgede ideolojik, ekonomik, siyasi ve kültürel çatışmaların zeminini oluşturmuştur.

ABD'nin NATO, CENTO ve SEATO ile çevreleme politikası ile SSCB'nin sıcak denizlere inme politikaları bu bölge üzerinde çatışmıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nin küresel aktörler arasındaki rekabet bölge içi çatışmalara, bölgesel bütünleşme ve dayanışma hareketlerine ve yeniden yapılanmalara sebep olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında Orta Doğu'nun jeopolitik önemi, uluslararası enerji kaynaklarının ve enerji intikal yollarının kontrolünü yeniden gündeme getirmiştir. Bu dönemde ABD'nin tek yanlı tasarrufları ile bölge Batı dünyası ve Batılı devletlerin çıkarlarıyla bütünleştirilmek istenmiştir.

Dünya petrol rezervlerinin yaklaşık %57'si ve doğal gaz kaynaklarının da %42'sinin Orta Doğu'da bulunması, bölgeyi enerji talep eden ülkeler açısından yaşamsal öneme sahip bir bölge hâline dönüştürmüştür. ABD, AB ülkeleri ve Asya Pasifik ülkelerinde ise oldukça sınırlı bir rezerv bulunmaktadır. Dünyanın en az 40-50 yıl daha enerji kaynakları açısından Orta Doğu ülkelerine bağımlı kalacağı öngörülmektedir. Orta Doğu petrolünün en büyük alıcıları ise Çin, Japonya, Hindistan ve AB ülkeleridir. Petrol piyasasında rol oynayan aktörlerin başında OPEC ülkeleri gelmektedir. OPEC ülkeleri, tüketici ülkeler ve çok uluslu petrol şirketleri de bölgede önemli aktörlerdir. Son yıllarda petrol fiyatlarına etkisi nedeniyle petrol borsalarının da piyasayı etkileyici bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Enerji kaynaklarının küresel ticarete etkisi aynı zamanda Orta Doğu'daki enerji ile politika arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Orta Doğu 20'nci yüzyılda kritik savaflara sahne olmuştur. 20'nci yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ile bölgedeki askerî ve siyasal etkinliklerini artıran küresel aktörler arasındaki rekabet, Arap İsrail Savaşlarından sonra Arap Baharı ile başlayan yeni bir çatışma sürecini 21'inci yüzyıla miras olarak taşımışlardır.

Küresel aktörlerin Orta Doğu'da egemen olmak istemelerinin en önemli sebepleri;

- Kalkınmanın temel ham madde kaynağını teşkil eden petrol ve gaz kaynaklarının paylaşımı,
- Bölge ülkeleri arasında silahlanma,
- Bölge ülkelerinin siyasal ve ekonomik politikalarını kendi hayati çıkarları doğrultusunda şekillendirmek istemesi,

- Orta Doğu'yu dış politikalarında öncelikli bölge olarak nitelendirmeleridir.

11 Eylül 2001 sonrasında artan terör olayları ve kitle imha silahlarının (KİS) yaygınlaşmasının yarattığı güvenlik algılamaları, küresel aktörleri yeni bir tutum izlemeye yöneltmiştir. Bu gelişme, Soğuk Savaş sonrasında İslam ve Batı dünyası arasındaki farklı bir uyumsuzlukların ve belirsizliklerin uluslararası düzleme taşınmasına neden olmuştur.

Küresel aktörlerin, Orta Doğu politikalarının değişim süreçleri ile sebep ve sonuçlarının akademik analizinin yapılması önem arz etmektedir. ABD, 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde Orta Doğu'daki ilgisini askerî, ekonomik, siyasal açıdan en yüksek noktasına taşımıştır. Arap Baharı ile başlayan istikrarsızlıkların İslam dünyasında yol açtığı kritik değişimi hassasiyetle mercek altına alan ABD, İsrail-Arap uyumsuzluğundaki yeni çözüm yollarında diplomasiyi ön planda tutan bir duruş sergilemeye devam etmektedir.

ABD, NATO ve AB'nin Orta Doğu politikalarına yardımcı olacak çıkarımları devreye sokmaktadır. Türkiye'nin NATO müttefiki olan ABD'nin Orta Doğu politikaları ve bu bağlamda İsrail ile iş birliği denklemlerinin iyi okunması gerekmektedir.

Rusya'nın günümüzde Orta Doğu politikalarının ideolojik ve askerî güvenlik boyutundan daha ziyade, bölge ülkeleri ile ekonomik, siyasal ve teknik iş birliğini esas alan bir değişim içinde olduğu görülmektedir. Rusya, Soğuk Savaş Dönemi'nden oldukça farklı olarak Orta Doğu'da İsrail ile de yakın bir iş birliğine girmiştir. Irak, Afganistan ve Libya krizlerinde etkili olamayan Moskova'nın, Putin yönetimi ile bölgede daha aktif bir çizgi izleyeceği Suriye krizinde ortaya çıkmıştır. Rusya'nın Orta Doğu politikasında ABD ile daha yoğun ve iddialı bir rekabet içinde olacağı değerlendirilmektedir. Rusya'nın bölge dinamikleri konusunda takip edeceği yol haritasının ve tercihlerinin doğru okunması son derece önemlidir.

Türkiye'nin Orta Doğu'da izleyeceği politika ve stratejiler son derece önemli ve hayati-dir. Cumhuriyetimizin 100'üncü yılına girerken Orta Doğu ile ilgili belirleyici ve yönlendirici politikalar izlemesi kaçınılmaz olmalıdır. Bu kapsamda mevcut politikalar yeniden gözden geçirilmelidir.

Bu düşünceden hareketle, disiplinlerarası bir anlayış ile *Orta Doğu Jeopolitiği* kitabının yayın hayatına kazandırılmasını çok yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Bu kitap ile son derece güncel gelişmelerin yaşandığı Orta Doğu'nun daha iyi analiz edilmesi mümkün olabilecektir. Bu kitap ile bilim alanına önemli katkı sağlanabilecektir.

Bölüm yazarı olarak destek veren bütün dostlarımıza şükranlarımızı sunarız. Eserin bilim alanına kazandırılmasını sağlayan Genel Yayın Koordinatörü Gülfem Dursun'a, tasarım aşamasında katkılarından dolayı Samet Tekin'e, Emre Gürbüz'e ve Sezai Özden'e çok teşekkür ederiz.

Kasım / 2022

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Hasret Çomak

Doç. Dr. Burak Şakir Şeker

Doç. Dr. Mehlika Özlem Ultan

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM YAZARLARI	iii
ÖN SÖZ	vii

1. BÖLÜM ORTA DOĞU SİYASİ VE DİPLOMATİK TARİHİ

Soğuk Savaş Dönemi ABD Dış Politikasında Orta Doğu.....	3
<i>Sibel Kavuncu</i>	
Siyasal İletişim Bağlamında Orta Doğu Tarihini Anlamak.....	11
<i>Emine Kılıçaslan</i>	
Bitmeyen Parçalanma: Orta Doğu	23
<i>Özkan Gönül - Canan Orhan Gönül</i>	

2. BÖLÜM TÜRKİYE'NİN ORTA DOĞU POLİTİKASI VE ORTA DOĞU'NUN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Political History of Iran and Dynamic Nature of Turkish-Iranian Relations.....	41
<i>Burak Şakir Şeker</i>	
Türkiye ve İran'daki Kürt Hareketleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme	59
<i>Muhammet Fatih Özkan</i>	
The Effects of Disorder and Insurgencies in Syria on Relations with Turkey: Humanitarian Perspective	77
<i>Burak Şakir Şeker - Hasret Çomak</i>	
Suriye İç Savaşı Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri: İnşacı Bir Okuma	91
<i>İdris Turan</i>	
Orta Doğu'nun Yapısı ve Gelişimi Bağlamında Türkiye.....	99
<i>Hüseyin Çelik</i>	
Orta Doğu'dan Göç ve Metafor Olarak Deniz: Avcılar'da Suriyeliler	105
<i>Hatice Yaprak Civelek - Gülden Gül</i>	

3. BÖLÜM KÜRESEL VE BÖLGE DIŞI AKTÖRLERİN ORTA DOĞU POLİTİKALARI VE STRATEJİLERİ

Rusya Federasyonu'nun Suriye İç Savaşındaki Rolü.....	127
<i>Ahmet Sapmaz</i>	
Orta Doğu Jeopolitiğinde ABD-Çin Rekabeti: Politik ve Stratejik Yaklaşımlar	143
<i>Emirhan Kaya - Murat Yorulmaz</i>	

Orta Doğu'da Denge Arayışları: Çin-Rusya-ABD	159
<i>Ferdi Güçyetmez - Sina Kısacık</i>	
Orta Doğu Yeni Hegemonik Gücünü Arıyor	175
<i>Fahri Erenel</i>	
Suriye İç Savaşı Küresel ve Bölgesel Güçler	187
<i>Oğuz Taner Hacıfazlıoğlu</i>	
Avrupa Komşuluk Politikası Ekseninde Avrupa Birliği-Orta Doğu İlişkileri	203
<i>Ferda Özer</i>	
Avrupa Birliği'nin Normatif Kimliğinin Sınanma Yeri Olarak Orta Doğu	213
<i>İrem Nart</i>	

4. BÖLM

ORTA DOĞU'DA ENERJİ VE EKONOMİ POLİTİK

Orta Doğu'nun Ekonomi Politikası	223
<i>Mesut Şöhret</i>	
Küresel Enerji Geçişinin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki Jeopolitik ve Jeoekonomik Etkileri	263
<i>Sina Kısacık - Murat Yorulmaz</i>	
İklim Krizi ve Orta Doğu'da Hidropolitik Gerginlik: Golan Tepeleri Örneği	293
<i>Hulusi Ekber Kaya</i>	
Enerji Güvenliği Bağlamında Çin'in Orta Doğu Politikası	303
<i>Doğan Şafak Polat</i>	
Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bağlamında Türkiye-İsrail Enerji Diplomasisine İlişkin Değerlendirme	321
<i>Murat Koray</i>	

5. BÖLÜM

ORTA DOĞU GÜVENLİĞİNE YÖNELİK YENİ GELİŞMELER

Orta Doğu Güvenliğinde Özel Askerî Şirketlerin Önemi	339
<i>Serdal İlbaş</i>	
Orta Doğu'daki Terörist Örgütlerin Afrika'ya Etkisi	357
<i>Huriye Yıldırım Çınar</i>	
İŞİD'in Oluşumunda ve Varlığı Sürdürmesindeki Siyasi, Ekonomik, Askerî ve İdeolojik Faktörler	373
<i>Oğuz Taner Hacıfazlıoğlu</i>	
Orta Doğu'da Bir Güç Unsuru Olarak Su, Denizler ve Mavi Vatan	389
<i>Cihat Yaycı - Selen Akan</i>	
Çin'in Orta Doğu Politikasının Jeopolitik Etkileri	415
<i>Mesut Şöhret</i>	